

De murs oblidats a mitgeres singulars

La ciutat dels prodigis també és coneguda pel fet de ser la ciutat de les mitgeres, aquelles parets anònimes, divisòries de propietats, que, arran de canvis urbanístics, queden exposades en un permanent estat provisional. Barcelona en promou la recuperació amb projectes arquitectònics desconeguts per la major part dels habitants, i que són tan sorprenents com diferents entre si.

“Accions de sutura urbana”. Així anomenen els tècnics de l'ajuntament de Barcelona la integració dins el teixit urbà d'aquests murs oblidats, degradats o malmesos. Una integració promoguda mitjançant un programa de reforma gestionat per l'Institut del Paisatge Urbà i la Qualitat de Vida. Es tracta de donar dignitat a aquests espais que queden en un estat de provisionalitat que pot arribar a durar més de quaranta anys. Des de l'institut asseguren que no decoren ni utilitzen aquestes parets com a pretext de comunicació artística. Simplement hi fan petites accions de microcirurgia, i de vegades hi incorporen elements singulars, recosint aquests espais per a retornar-los la dignitat i l'equilibri perduts. Els tècnics de l'institut comparen el cas de Barcelona amb el de París, on el nombre de mitgeres és molt menor, i expliquen que allà sí que aprofiten aquests espais per a decorar-los. En canvi, en el cas barceloní s'intenta que passin desapercibuts, com una part més de la ciutat i –de vegades–, perquè tinguin un plus de qualitat, hi afegeixen un poema o una escultura. L'institut treballa a favor d'un confort més gran dins els habitatges i malda per aconseguir més sostenibilitat. S'ocupa, per exemple, d'aïllar les cases del fred i de la humitat, o bé obre finestres, si es pot, en parets on abans no n'hi havia.

Mitgera de la Prosperitat, amb l'obra de Perejaume A Joan Brossa, a Nou Barris.

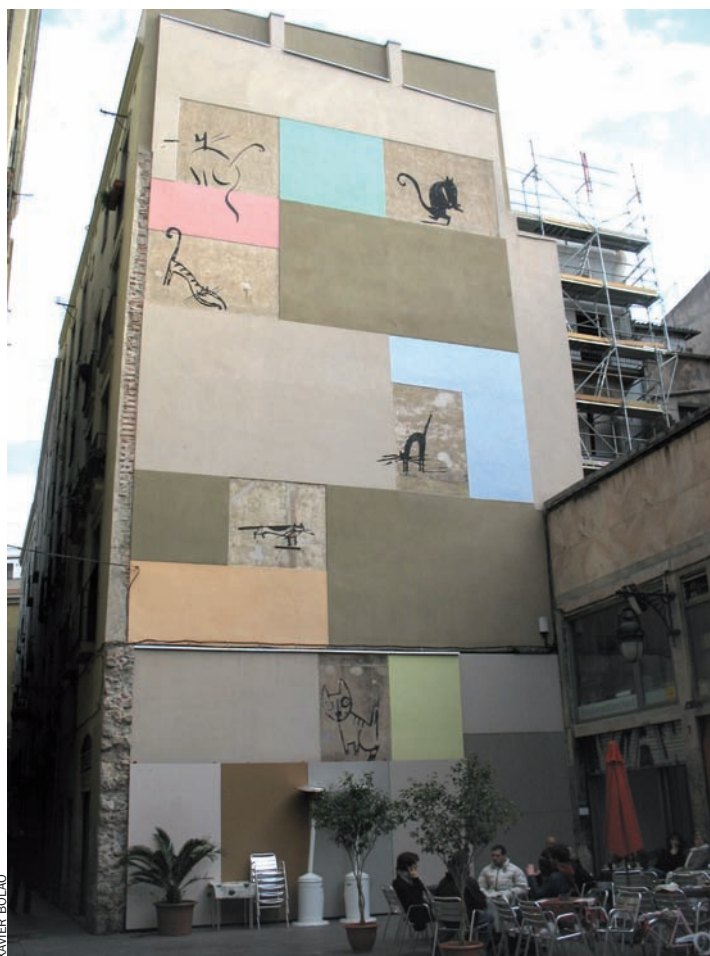
L'àmbit d'actuació d'aquest programa, engegat ara fa 25 anys, és tota la ciutat de Barcelona. Totes les accions de reforma són tutelades per l'Institut Municipal del Paisatge Urbà i validades per la comissió mixta de Protecció del Paisatge Urbà. Els instruments de referència per a gestionar el programa són l'ordenança municipal dels usos del paisatge urbà (aprovada per unanimitat l'any 1999) i el programa de rehabilitació “Barcelona, posa't guapa”,

ara gestionat a través del Consorci de l'Habitatge.

L'origen de les mitgeres. Es fa difícil d'explicar per què hi ha tantes parets mitgeres a Barcelona. El costum d'edificar un solar al costat d'un altre, ja sigui linealment –en el cas de molts pobles construïts al voltant d'una carretera– o en rotllana –com és el cas de les ciutats– és ancestral al nostre país. En el cas de la capital catalana, hi influeixen més aspectes. Històricament, les alçades de la ciutat han anat pujant i baixant a través dels successius canvis de normatives urbanístiques. A l'Eixample, per exemple, Cerdà va projectar unes alçades per als edificis que van anar augmentant fins a l'època franquista, quan la ciutat es dispara en alçada. Amb l'aprovació, l'any 1976, del pla d'ordenació metropolitana de Barcelona les alçades es redueixen.

Per una altra banda, l'evolució de la ciutat origina transformacions urbanístiques importants. La creació de noves places i espais públics i l'obertura i l'ampliació de carrers deixen al descobert aquestes parets provisionals, anomenades *parets mitgeres*. S'enderroquen edificis antics i se'n construeixen d'endarrerits: així és com sorgeixen més mitgeres als diversos nuclis antics de la ciutat. Això es pot observar molt clarament, per exemple, al carrers d'Aragó i Gran de Gràcia. Aquest efecte és el que els tècnics de l'institut anomenen “ruptures visuals”.

Les darreres actuacions. Entre els anys 2008 i 2011, Barcelona ha remodelat un total de 134 parets mitgeres repartides per tota la ciutat, segons xifres de l'institut. El programa combina tres fonts de finançament: les subvencions públiques, les aportacions privades d'empreses compromeses amb el paisatge i els recursos derivats de la publicitat exterior que l'institut autoritza com a ús excepcional del paisatge. El pressupost durant aquest període ha estat de 2,5 milions d'euros, gestionats amb fons públics i privats.

XAVIER BOLAJO

GEMMA GASCON

A l'esquerra, mitgera dels Gats, del carrer de Xuclà, a Ciutat Vella. A la dreta, mitgera dels Objectes, al carrer dels Pescadors, número 85.

La campanya “Barcelona, posa’t guapa”, que ha permès de reformar gairebé 700 parets mitgeres des de l’any 2000, ha atorgat aquests darrers quatre anys 412.630,53 euros en subvencions per al remodelatge de 93 parets mitgeres. La campanya es fonamenta en la col·laboració entre l’administració, que hi dona suport tècnic i econòmic, i la iniciativa privada d’aquelles comunitats de propietaris que volen accomplir obres de millora a la seva finca. D’una altra banda, també des del 2008 s’han reformat 25 parets mitgeres que temporalment exhibeixen cartelleres publicitàries. També s’han invertit 2,087 milions d’euros –derivats de l’activitat publicitària autoritzada a l’espai públic– en la reforma de setze mitgeres més, totes singulars.

Les mitgeres més singulars. Algunes de les mitgeres més especials que actualment es poden veure a Barcelona són la del jardí Tarradellas, a les Corts; la dels Objectes, a la Bar-

celoneta; el conjunt de mitgeres de Concepció Arenal, a Sant Andreu; i la mitgera de la Prosperitat, amb l’obra de Perejaume A Joan Brossa, a Nou Barris.

Les actuacions abasten tot el territori de la ciutat, i creen noves fites urbanes per a la memòria col·lectiva de barris com ara la Barceloneta, les Corts, Sant Andreu, Horta o Sants. Fins fa uns lustres, hi havia poques mitgeres singulars. Molts barcelonins potser recorden la de la plaça de la Hispanitat, la mitgera dels Balcons, on surten representats trenta personatges famosos de Catalunya, als seus balcons i finestres, en un *trompe-l’oeil*. L’experiència d’aquesta plaça és del 1991 i des d’aleshores només es va repetir en una mitgera, al carrer de Sants, número 99. Després, aquesta mena d’actuacions es van deixar de banda, perquè la ciutat va preferir solucions més arquitectòniques. Possiblement, el primer projecte de mitgera de la democràcia i primer *trompe-*

l’oeil va ser un del carrer de Sant Pere més Baix, que dona entrada al barri de la Ribera. Va ser una intervenció molt senzilla, i es va fer a petició dels veïns i comerciants del carrer. Es destaca també el cas de la mitgera del carrer de Xuclà. Mentre els propietaris de la finca la restauraven, van demanar subvenció a l’institut per a l’aïllament de la mitgera, l’any 2004. A l’institut van proposar un projecte arquitectònic de Joan Casadevall, que incloïa la conservació dels gats que hi havia pintats, perquè els tècnics van considerar que tenien una gran qualitat. I la van encertar de ple: va resultar que eren obra d’Arnal Ballester, un professor de l’escola Massana que vivia al barri i que després va ser guanyador del Premio Nacional de Il·lustración (2008). Una de les últimes reformes acabades és l’anomenada mitgera dels Objectes, situada al carrer dels Pescadors, número 85, a la Barceloneta. Era una mitgera de gran visibilitat i convidava a fer-hi una intervenció especial. A

GEMMA GASCON

Mitgera del jardí Tarradellas, al districte de les Corts, situada al carrer de Berlín, número 109. Es va acabar ara fa un any i és una de les més singulars de la capital catalana.

més, hi va haver una certa urgència perquè els veïns tenien humitat des de feia molt de temps. Els van oferir una solució que jugava amb la idea dels objectes perduts partint d'un conte de Pere Calders, "El principi de la saviesa". La companyia de teatre Dagoll Dagom va basar el seu espectacle *Antaviana* en aquest conte, entre més del mateix autor. I qui escolliria els objectes? Durant el curs 2009-2010 els nens i nenes de 26 centres educatius de primària i secundària van contribuir en el disseny dels objectes, i van proposar des d'unes xanquetes fins a una àncora, passant per una estrella de mar, un paraigua o una gorra, a més d'una capsa on es guarden els records. Tot això es va maquetar i es va produir en un

taller, i avui són els elements que es poden veure a la mitgera. L'obra va ser possible gràcies a la versatilitat dels materials d'aïllament tèrmic actuals, que permeten una gran diversitat de formes i alhora garanteixen el confort a l'interior de l'edifici. A més, es va utilitzar la xemeneia d'un restaurant, que no es podia eliminar, com si fos

Les actuacions abasten tot el territori de la ciutat i creen noves fites urbanes

el masteler d'un vaixell, amb un cable metàl·lic tesat on es van penjar les banderes nàutiques que representen les lletres de l'alfabet, amb el text "Antaviana".

Jardí vertical i ocells. El projecte del jardí Tarradellas –de fa un any–, obra dels arquitectes Juli Capella i Miquel Garcia, va consistir a transformar una paret mitgera al carrer de Berlín, número 109, en el primer jardí vertical de la ciutat, bo i creant un nou ecosistema que contribueix a netejar l'ambient i a donar aixopluc a diverses espècies d'animals i vegetals. A més, al contrari dels jardins verticals construïts en algunes altres ciutats, aquí els jardiniers poden pujar fins dalt de tot amb comoditat a través d'unes escales interiors.

Hi ha un aspecte important en aquesta mena d'intervencions: la transversalitat. Des de l'institut es treballa conjuntament amb uns altres departaments de l'ajuntament; per exemple, pel que fa al jardí vertical es treballa amb Parcs i Jardins. En aquests casos i en més, també treballen amb Medi Ambient, amb l'objectiu d'afavorir la nidificació d'espècies d'ocells protegides com ara els falciots, els ballesters o els pardals, a més a més dels ratpenats, que utilitzen els buits de les mitgeres. Abans de fer una mitgera parlen amb els experts de Medi Ambient i, si cal, hi posen nius expressament, amb un diàmetre de pas per a evitar que s'hi fiquin els coloms. Tot plegat forma part d'un projecte de preservació de la biodiversitat.

Redacció